

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

17. JUUNI 1933. A.

Nr. 6

ÜHETEISTKÜMNES AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

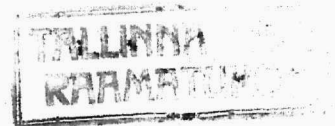
Toimetaja: F. Wellner

Tellimise hind:	Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi nr. 12. Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr. 10.—, ¼ lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk. Kr. 2.50, 1/16 lhk. Kr. 1.25.
Pooles aastas „ 2.50	Jooksvad arved: Eesti Panga Tallinna osak. nr. 609, E. Rahvapangas ur. 991 ja Põllumeeste Keskpangas nr. 728.	Dokumentide kaotamise kuulutused 50 senti dokumendi pealt.
1923 aastak. „ —.50		
1924—1931. a. à „ 2.50		

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Veel hoolekandeseaduse muutmisest—K.V.	Lhk. 83
Aeg sunnib otsima uusi teid — H. Summer	„ 87
Vallavalitsuste tulude ja kulude kokkuvõtted 31/32. a. aruannete järele	„ 88
Algkoolide revideerimisest maal — J. Eiskop	„ 90
Vallasekretäride palgad ühtlustatagu—J.H.	„ 91
Kas suur või väike vald? — H. Melesk	„ 92
Kas jalgrataste varustamine passidega on otstarbekohane? — -r.	„ 94
Valdade volinikkude valimisest	„ 95
Omavalitsuste päevauudiseid	„ 95
Kirjandusest	„ 96
Riigikohtu seletusi	„ 96
Küsimusi ja vastuseid	„ 96
Kuulutusi	„ 82

Vallavalitsustele

Kuulutage
hobusepasse ja teisi
dokumente

maksvusetuks

ainult maaomavalitsuste
häälekandjas
„Maaomavalitsus“

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A.-S.

„OMA“

Põhi- ja tagavarakapitalid üle
Kr. 520.000.—

toimetab

tule-,

elu-,

rahe-,

koduloomade-,

murdvarguse- ja

klaasikindlustusi

Edasikindlustuste vastuvõtmine valdade vastastikku kindlustusseltsidelt.

Seltsi osanikkudeks on kõigi maakondade omavalitsused, paljud linna-, alevi- ja valdade omavalitsused.

Seltsil omad majad Tartus ja Viljandis.

Juhatus ja peakontor: Tartus, Riia tn. 41, telef. 3-44 ja 5-62.

Peaagentuurid:

Tallinnas, Väike-Karja tn. 3, telef. 437-59

Rakveres, Viru Pangas, telef. 109.

Pärnus, Rüütli tn. 29, telef. 2-30.

Agentuurid kõigil pool üle maa.

Maavalitsustele.

Liidu büroos on veel piiratud
arvul järele jäänud ja saadaval

põllupidajate võlgade korraldamise

PLANKETTE.

(Moratoriumi palve (vorm nr. 1), kokkuleppe otsus (vorm nr. 2), „Riigi Teataja“ kuulutuse teade (vorm nr. 3), kutsed ja aruande vormid (vorm nr. 1, 2 ja 3.)

Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Veel hoolekandeseaduse muutmisest.

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi poolt on väljatöötatud Hoolekandeseaduse muutmise seaduse kava, kuid selle muudatustest on paljud täiesti vastuvõtmatud maaomavalitsustele. Kui see kava saab seaduseks praegusel kujul, siis sellega riivatakse väga valusalt maaomavalitsuste huve.

Käesolevaga püüan tutvustada omavalitsustegelasi kava tähtsamate põhimõtete ja muudatustega.

Üldiselt ei ole loomulik ega õiglane lubada ühel omavalitsusel teise omavalitsuse arvel anda toetusi ja abirahsid. Selles asjas on olnud väga ja väga palju kohtuprotsesse omavalitsuste vahel, ja Maaomavalitsuste liidu nõukogu ning omavalitsuste tegelased mainitud nähete lõpetamiseks järjekindlalt on rõhutanud, et iga omavalitsus ise peab olema oma summade pere-me, iga omavalitsus ise on õigustatud määrama abiraha tema piirkonnas viibivatele puudustkannatajaile. Selles küsimuses seisiski kõige suurem tarve Hoolekandeseaduse muutmiseks. Kuid esitatud kava jätab küsimuse hoopis lahendamata. Selles kavas on seatud ülesse mingisuguseid uusi põhimõtteid, katsetamise põhimõtteid, mis asjale hoopis kahjuks, millega veeretatakse vallavalitsustele uusi suuremaid kulusid, asutatakse juure uusi asutisi ja tehakse asjaajamine keeruliseks.

Lühidalt — selle kavaga ei tahetagi parandada tekkinud olukorda, vaid tehakse veel halvemaks. See selgub muutmisele võetud paragrahvide üksikasjalisel loetlemisel.

§ 2 võimaldab ühe omavalitsuse piirides elutsevale teise omavalitsuse hoolealusele anda lisatoetust viimase nõusolekuta vaatamata sellele, et hoolealune saab toetust kohustatud omavalitsuselt. See olukord on palju halvem endisest, kuna meelitab hoolealuseid koguma linnadesse, viimastes maksetava suurema abiraha ja lisatoetuse tõttu. Üheltpoolt võideldakse inimeste maalt linnadesse kogumise vastu, teiselt poolt aga loodakse soodsad ja meelitavad tingimused linnadesse asumiseks. Aga täiesti lubamatu on see asjaolu, et ühe omavalitsuse hoolealusele teine omavalitsus võib anda lisatoetusi. See põhimõte on vastuvõtmatu ja külvab omavalitsuste vahel vaenu ja tüli.

§ 11 eeskirjadega antakse Hariduse- ja sotsiaalministrile õigus panna maksuma keskmised abiandmise normid, mis jällegi

uudis ja mis paneb vallavalitsustele peale suuremad kohustused. On normid pandud maksuma, peab vallavalitsus andma abi normide järgi. See aga takistab vaba tegevust ja suurendab kulusid.

Paragrahvid 19, 21, 47, 51, 63, 75, 92 j. t. jagavad hoolduskulude kandmise mitme asutise (riigi ja omavalitsuste) vahel protsentide viisi, mis väga tülikas ja kutsub esile üleliigse kantseleilikkuse üksteisega kulude õiendamise näol.

Omavalitsuste kulusid suurendatakse tunduvalt § 45-ga, mille järgi rinnalastekodus võetakse lapsi kuni kaheaasta vanuseni senise kolmeaasta asemel. Ja § 47 koguni annab õiguse Hariduse- ja sotsiaalministeeriumile nõuda maksu omavalitsustelt rinnalaste kodus viibivate hoolealuste eest 25% suuruses hoolealuse tege-likkudest ülalpidamise kuludest. Sama paragrahvi teine lõige aga kohustab omavalitsusi tasuma rinnalastekodule kulud terves ulatuses, kui västav omavalitsus ei võta oma korraldusse kaheaasta vanuseks saanud last.

Sellega rinnalaste hoolekande alal suurendatakse omavalitsuste kulusid kahes suunas: 1) kahekümneviie protsendilise kulu tagasinõudmisega ja 2) kaheaastase lapse hoolitsemisega ühe aasta võrra varem senisest ning hoolduskulude kallidusega, kuna kaheaastase hooldamine läheb rohkem maksma lapse nooruse tõttu.

Hoopis vastuvõtmatutena esinevad §§ 51 ja 74 eeskirjad. Nende järgi laste hoolduskulud perekondades ja lastekodudes jäävad vallavalitsuste kanda 25—75% ulatuses, kuna ülejäänud osa katab Hariduse- ja sotsiaalministeerium. Maavalitsuste ülesandeks jääb vaid lastekodude asutamine ja valitsemine. Ühe sõnaga kogu laste hoolekanne maal pannakse vallavalitsustele.

See on omapärane ja uuestimõeldud katsetamine, nagu meil neid proovitakse järjekindlalt ja igal alal. Kui midagi on ülesse ehitatud, siis üürikese aja möödumisel rutatakse jälle maha kiskuma. Praegused lastekodud on korraldatud hästi, kuid nähtavasti see ei meeldi mõnele ringkonnale. Seaduse muutmise kavale on lisatud juure lühike seletus, milles tähendatakse, et muutmise olemasolevat võetud kokkuhoiu mõttes, mida olemasolevat võimalik saada „hoolekande otstarbekohasema korraldamise teel“. Aga kas selles lammutamises

ongi otstarbekohasus ja kas see annab kokkuhoidu? Esialgu ehk võib seda oletada, sest riigikassa kulud vähenevad. Et aga omavalitsuste kulud suurenevad mitme võrra, seda ei märgata. Kuid tõeliselt see kujuneb hoopis teisiti ja loodetavasti samasuguseks kui maavalitsuste vanadekodude seisukord. Vanadekodud tegetsevad praegu samasuguse põhimõtte alusel, kuid nende tegevus lonkab sel põhjusel, et neis hoolealuste ülalpidamine läheb kallimaks kui kusagil sauna nurgas. Ja seepärast vallavalitsused ei paiguta ega suuda paigutada oma hoolealuseid vanadekodusse. Lastehoolekandega ei oleks lugu parem. On ju teada, et vallavalitsused siplevad rahalistes raskustes, ei suuda täita kõiki jooksvaid kohustusi, kuidas nad suudavad paigutada lastekodusse puudustkannatajaid lapsi, kelle eest nad on kohustatud tasuma 25% kuludest. Sellele vastus on vaid üks — lapsed jäetakse asutistesse paigutamata, nad elagu või suregu. Samal ajal senised lastekodud seisavad tühjalt või pooltühjalt oma personaaliga ja kõigi muude korraldustega, sest seaduse mõudel maavalitsus peab pidama lastekodu avatult ja kõigiti valmistatult laste vastuvõtmiseks. Kui aga lapsi sinna ei tooda, siis personali ja majapidamise korrahoiu kulud on kui maha visatud. Ja kes need tasub? Seadus seda küsimust ei lahenda.

Näib, et asja juures on mitmesugused muud konksud ja konksukesed, mida ei juleta avalikult välja tuua, kuid püütakse asi läbi pressida. Teatavasti on olemas lastehoolekande tegelaste hulgas vool, mis pooldab ainult laste perekondadesse kasvatamisele andmist ja millise voolu pooldajad nüüd kasutavad parajat juhust oma mõju maksmapanemiseks. Kuid peab tähendama, et need on vaid kogenematu teoretikud, kes ei tunne asja lähemalt ega igakülgselt. Mõned omavalitsused on katsetanud perekondades kasvatamisega, kuid sellest pole midagi välja tulnud. Kõigepealt teeb raskusi perekondade leidmine. Üks maavalitsus kuulutas välja, et ta tahab anda lapsi perekondadesse kasvatada kuid üleskutsete peale ei ilmunud kümmecki soovijat.

Peale eelnimetatud põhjenduse tuleb siin vist ka arvesse mittesõbralik suhtumine maavalitsuste vastu. Ja nüüd on paras juhust võtta maavalitsuselt tema ülesanded, mis lastehoolekande alal ulatuse mõttes peab kuuluma maavalitsusele, kui suuremale maa valitsemise organile.

Kui on võetud ülesanded, küll siis see maavalitsus kaob iseenesest, kuna tema ülesanded lähevad üle keskvalitsusele ja et siis ometi kord teostuksid nende unelmad tõsta hoolekanne sama kõrgele, kui mõnes välisriigis ja tingimata anda raha välja sama palju kui antakse välisriigis. Seni maavalitsused on olnud takistuseks, kuna seal on peetud silmas tegelikku vajadust, maksumaksjate huve ja on seatud ikka suu koti järgi.

Lõppude lõpuks sellise katsetamisega kulud võivad suurened ja lapsed jäävad siiski hooldamata.

Vigaste ja kurikalduvustega laste, pimedate, kurtummade ja nõdramoistustlike hoolekanne, mis seni terves ulatuses oli Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi ülesanne, nüüd § 75 muutmiselega 25% suurusel pannakse ka vallavalitsustele, vaatamata sellele, kas hoolealune on perekonnas või ministeeriumilt asutatud asutises.

Seaduse §§ 19 ja 90, mis vajasisid põhjalikumalt muutmist, on jäetud peamiselt endiseks, samadel põhimõtetel ja alustel. On tehtud vaid tähtsuseta muudatusi. Maaomavalitsuste liidu ettepanek mõlemi paragrahvi kohta oli, et iga omavalitsus teostaks hoolekannet ainult tema piirides, kuid ministeerium on jätnud ettepaneku tähele panemata. Sellest võib aga teha järeldusi, mis juba nimetatud eelpool, nimelt et püütakse soodustada linnadesse kogunemisi ja sellega eestkätt rahuldada linnade huve.

Kuid see veel pole kõik. Paragrahv 19-ga antakse hoolekande peakomisjonile, mis koosneb enamikus ministeeriumi ametnikest õigus elamise kestvuse alusel lõpulikult kindlaks määrata, missugune omavalitsus on kohustatud ühe või teise hoolealuse eest hoolitsema. Ja selliste otsuste peale pole mingisugust kaebamise õigust. Peab tähendama, et see on otsene diktaatorlik võim, mida tahavad omale saada ministeeriumi ametnikud. Seni lahendasid selliseid tüliküsimusi erapoolelt kohtud, kelle tegevusega oldi rahul.

Mitte vähem põhjendatud pole § 91 viimase lõike eeskirjad, milliste järele haigla, kes on võtnud ravimisele puudustkannataja kodaniku, on kohustatud teatama vastuvõtmisest tema eest hoolitsema kohustatud omavalitsusele 2 päeva jooksul. Kui osutub, et see omavalitsus, kuhu saadeti teade, ei ole kohustatud hoolitsema, siis haigla peab selgitama kohustatud

omavalitsuse. Sellel nõudel on vaid üks järeldus — haiglad peavad lõpetama tegevuse ja sulgema ukсед. On ju täiesti selge, et kahepäevase tähtaja kestel pole võimalik selgitada kohustatud omavalitsust. Samuti selge on see, et pärast tähtaega saadetud teade on hilineanud ja ükski omavalitsus ei tasu haiglale tema kulu, mis tehtud isiku ravimiseks. Või siis teine järeldus — puudustkannatajate eest saamata ravikulud arvestada maksuvõimulistele haigetele. Aga kas siis keegi läheb haiglasse ravimisele? See olukord muutub võimatuks eriti linna- ja maavalitsustele, kes Rahvatervishoiu seaduse järgi on kohustatud avama ja ülal pidama haiglaid. Seega üks seadus kohustab, teine aga seab ette ülesaamatud raskused. Kahtlemata selles küsimuses peaks jääma maksvaks endine kord.

Ühenduses eelpool loendatud muudatustega muudetakse vastavalt nende paragrahvidega seoses olevaid rida teisi paragrahve, milliste loendamine siin pole tähtis.

Peatuda tuleb aga §§ 185, 190¹, 190², 191¹, 191³ ja 207 juures, millistega asutatakse juure uusi asutisi ja muudetakse hoolekande asjas antud kaebuste otsustamine.

Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi juure asutatakse hoolekandepäeakomisjon, kelle otsustada muuseas on kõigi kaebuste arutamine, mis seni kuulus kohtu võimkonda. Päeakomisjoni otsuste peale kaebused antakse otseselt Riigikohtule.

See korraldus aga pole otstarbekohane, vaid otstarbetu. Praeguse korra järele omavalitsused oma esindajate kaudu võivad kaitsta oma huve kohtutes, mis suuremale osale omavalitsustele kohapeal on kättesaadavad. Hariduse- ja sotsiaalministeerium aga asub vabariigi ühel serval ja teeb täiesti võimatuks suusõnalise seletuse andmise ja huvide kaitsemise, mida saab teha kohtus vabalt. Kasutades juhusid peab konstaterima, et siin väljendub puhtal kujul tsentralisatsiooni tont, mis tahab kanda kõik võimu kokku Tõnismäele ja Toompeale. Ja kõnestatud asjas keskvalitsus võib vabalt mängida esimest viiulit, panna maksma oma tahte ja otsustada asju enda või temale lähedaste meloodiate järgi. Seda eriti võimaldab asjaolu, et seaduse muutmise kavas pole nähtud ette asjade otsustamise protsessuaalkorda. Praeguse asjade seisukorra juures näib, et isiklikud esinemised üldse pole võimalikud, mistõttu rahulolematust ja edasikae-

busi komitee otsuste peale tuleb suuremal määral kui seni esimese astme kohtute otsuste peale. Peab tähendama, et ka see uus kavatsus on risti vastuolus maaomavalitsuste huvidele.

Peale eelmainitud komisjoni asutatakse valdades, alevites ja linnades lastekaitsekomiteed, mis koosnevad 5—7 isikust vastava volikogu valimisel. See komitee on vastavalt võrdsitatud — tingimata peab valima komitee koosseisu ühe naisisiku ja kus see võimalik ühe arsti, ühe kasvatus- ja ühe õigusteadliku ettevalmistamisega isiku. Peale nende kuulub komitee koosseisu lastekaitse alal tegutsetavatest organisatsioonidest üks esindaja. Seega valmis noor volikogu, mis oma liikmete arvult paljut ei jää maha vallavolikogu koosseisust. Komitee siht on lastekaitse ja hoolekande edendamine. Tema ülesanneteks: 1) teostada perekondadesse antud laste kasvatamise järelevalvet; 2) anda nõu- ja juhatus komitee järelevalvele võetud laste kasvatamiseks; 3) valvata, et laps õieti kasvatataks ja ülal peetaks, et lapsele antaks nõuetav algharidus, et laps elukutsele ette valmistataks ja et õieti kasutataks lapse ülalpidamiseks antav abi; 4) nõuda kasvatajalt lapse vaimlisele, kõlblisele või kehalisele arenemisele kahjulikult mõjuvate asjaolude kõrvaldamist; 5) teha ettepanekuid vallakohtule laste äravõtmiseks vanematelt, eestkostjalt või kasvatajalt jne. Lühidalt — omavalitsuste täidesaatvate organite võimu asendajad ja osalt nende paralleelorganid.

Milleks on tarviline selline uus asutis, kui neid ülesandeid maal seni täitnud ja võiksid täita edaspidi vallavalitsused. Selle komitee asutamine tekitab vaid raskeid arusaamatusi ja tüli komitee tegelaste ja vallavalitsuste vahel, kui komiteesse sattuvad asjatundmatud ja kitsa vaatega inimesed. Iga uue asutise ellukutumine suurendab vaid kantseleilikkust ja paberiputist, millest tuleks hoiduda.

Käesolevas on loendatud seaduse muutmise kava suuremaid puudusi, kuna väiksemaid on veel terve rida, nimelt need, mis taotlevad laiutamist ministeeriumis endas.

Kuid peale ettetoodud puuduste kava sisaldab ka tugevaid positiivseid taotlusi. Üksikutest paragrahvidest olgu mainitud tähtsamad:

§ 10¹ Hoolekande- või raviasutisse paigutatud isikute ravi- ja ülalpidamise kulud võimaldatakse sisse nõuda Administratiiv sissenõudmise seaduse korras;

§ 25¹. Abiandmiseks kulutatud summade tasumist võib nõuda ka täisealiste abisaajate vanematelt;

§ 25². Hoolekandeaasutised, kes annavad abi väljaspool abielu sündinud või lahuselavate vanemate lastele, on õigustatud ilma lapse ema erilise volitusega esitama kohtule nõudepalveid ja ajama asju lapse isalt ülalpidamise kulude tagasisaamiseks.

§ 26¹. Hoolekande korras alalistel abisaajatel varade kinkimine või annetamine ja selle kohta tehtud lepingud on maksavad, kui kinkija või annetaja elukoha omavalitsus selleks annud nõusoleku. Nende kinnisvarade võõrandamise või kinkimise takistamiseks kantakse abiandva asutise nõudel kinnistusraamatusse vastav keelumärkus.

Siin peab aga tähendama, et sel kujul see paragrahv on puudulik. Kitsendavad normid tuleks maksma panna kõigi abisaanute (ka ravi) ja nende eest hoolitsema kohustatud isikute suhtes, sest alaliselt abisaajad on varanduseta ja neile pole tarvis kitsendavaid norme. Need on tähtsad just ajutist abi, eriti ravimist saanutele, kuna nendelt nõutakse tagasi antud toetus. Ja kinke-lepingute sõlmimiseks peaks luba andmise õigus olema abiandval omavalitsusel, mitte aga abisaaja elukoha omavalitsusel, kes sageli pole asjaosaline. Peale selle tundub võõrastavana, et Hoolekande seadusega muudetakse BES. norme põhjalikult. Selle paragrahvi kitsendavaid norme ja § 25¹ eeskirju võiks maksma panna ainult niisuguste täisealiste laste suhtes, kes elavad koos oma vanematega, töötavad nende majapidamises või omavad ühise ja lahutamata majapidamise. Ei ole õiglane ega mõeldav, kui kellegil on korratu ja vanematest lahuselav poeg, kes ise asutanud perekonna, et siis vanem oma varandusega peab vastutama niisuguse eest.

§ 26². Pangad ja teised krediitasutised, kelle juures on hoiul abisaajate raha või muid varasid, on kohustatud andma nende kohta teateid Tervishoiu- ja hoolekandevalitsusele.

§§ 123¹—123⁵ võimaldavad teha sigivõimetuks vaimuhaigeid ja nõdramoistustlike isikuid, kes paigutatud ravi- või hoolekandeaasutisse, kui nimetatud isikud ebanormaalne sugutungi tõttu võivad sigitada või sünnitada haiglasi järglasi.

See on küll tervitatav algatus, kuid jääb arusaamatuks, miks nimetatud abinõusi tahetakse kohaldada ainult ravi- ja

hoolekandeaasutistes viibivatele, aga mitte kõigile vaimuhaigetele ja nõdrameelsetele, kes on paigutatud perekonnadesse või hoolekandelise toetuseta viibivad omaste juures. Viimased on rohkem kardetavad seltskonnale kui asutistes viibijad, kelle üle peetakse alalist järelvalvet. Seepärast selle paragrahvi eeskirju peaks laiendama kõigi vaimuhaigete ja nõdramoistustlike peale. Ei oleks ka liialduseks kui samasugune kord pandaks maksma kõigi pättide ja joomarite kohta ja kes asutanud perekonnad, kuid hiljem jätavad need maha ega hoolitse nende eest. Korralikel, ausatel, eriti vähema sissetulekutega kodanikel pole võimalust perekonna asutamiseks, kuna neid hoiab tagasi perekonna toitmise takistus, sest ei taheta saada ühiskonna hoolealuseks. Kuid logardite perekondi korralikud kodanikud peavad ülalpidama. See on kisenav ülekohus, millele tuleks teha lõpp.

Põhimõttelt õige pole ka § 144, millega antakse töömajale õigus sundida tööle kodanikke, kel tasuda hoolduskulusid. See õigus peaks olema vastaval omavalitsusel. Töömaja on mõeldav vaid karistusasutisena. Samuti õige pole põhimõte, et töömaja peab andma tööd ka teistele tööpuudust kannatajatele ja muretsema neile töökohti. Karistusasutis ei saa olla ühtlasi heategevaks asutiseks ja tööbörsiks. Ja selles paragrahvis ega teistes ei leidu lähemaid eeskirju, missuguseid kodanikke ja millise võimuga saab paigutada töömajja ja mis saab siis, kui kodanik sinna ei lähe või sealt ära jookseb. Tingimata seadus peaks kindlaks määrama täpse korra. Vastasel juhul töömaja jutt jääb deklaratsiooniks.

Üldiselt aga peab tähendama, et kõnesutatud kava sisaldab palju deklaratiivse väljendusega norme, milliste täitmine tegelikult raske, kannab redaktsioonilisi, mõttelisi ja keelelisi puudusi ning sisaldab ebatäpsusi.

Lõpuks jääb soovida, et omavalitsused ja omavalitsustegelased kindlalt nõuaks käesoleva muutmise seaduse põhjalikumalt ümbertöötamist eriti osas, mis sisaldab maaomavalitsuste võimupiiride kämpimist. Tuleks esitada Maaomavalitsuste liidule oma põhjendatud seisukohad, märgukirjad ja protestid ühes andmetega, kui palju uus korraldus suurendaks nende kulusid, et Liidul oleks võimalus kaitseda kõigi maaomavalitsuste huve selgete ja kindlate seisukohtadega konkreetsete andmete varal.

K. V.

Aeg sunnib otsima uusi teid.

H. Summer.

Mõni aasta tagasi oli koolikohustuse täitmine märksa kergem kui praegu. Pea kõik õpilased käisid korralikult koolis. Käesoleval õppeaastal aga oli puudujate protsendis tõusu märgata. Juba möödunud õppeaastal tuli mõnes maakoolis ette keskmiselt kuni 30 päeva puudumist koolitööst, see on 180 koolipäevast $\frac{1}{6}$.

See arv paneb mõtlema. Niisuguse keskmise puudumise juures ei saa koolitööd korralikult teha. Selgubki, et suuremalt jaolt niisugustes koolides ning teistes koolides teistel põhjustel jäetakse õpilasi teiseks aastaks 15—35%. See tähendab, et keskmiselt peab õpilane 6 aasta asemel käima koolis 7—8 aastat. Nii siis peavad riik ja omavalitsus pidama üleval 7—8 aastast sunduslikku algkooli. See on suur koorem. Tuleb võtta tarvitusele kõik abinõud koolitöö edukuse tõstmiseks. Need oleksid peale korraliku koolitöö väga mitmesugused. Muu hulgas tuleb jätta kõrvale liig sagedane komme võtta vastu kooli liig noori lapsi.

Vanemad toovad üksteise võidu seitsme- ja isegi kuueaastaseid lapsi kooli, kui õppenõukogud neid vastu võtavad. Vanematel maal ja ka linnas on arvamine, et noorelt kooli lõpetamine on nagu mingisugune auasi. Vaat, kui „tark“ see laps on. Muidugi võib ka liig noor laps suure usinuse, hoole ning jõupingutuse juures kooli lõpetada. Kuid liig suur pingutus õrnas lapseas ei ole soovitatav. Üldiselt viib liig noorte õpilaste vastuvõtmine kooli tasapinna alla. Seepärast tuleks seda otsustavalt piirata meie kooli edukuse huvides.

Suureks takistuseks koolitöö edukusele on ka kehvemate õpilaste liig aeglane varustamine õppetarvetega. Juba kooli tulevad kehvemate vanemate lapsed sageli suure hilinemisega. Harilikkuudeks vabandusteks on riiete ja jalanõude puudus ning töö. Kuna aga toetussummad on väga väikesed, siis ei jätku toetust kõigile, kes seda sooviksid. Nii läheb aeg toetuse ootamisega kaotsi. Kui siis viimati õpilane on enamvähem rahuldavalt varustatud, on väga palju väärtuslikku aega möödunud.

Meie koolides ei ole suutnud võita poolehoidu õpilaste internaadid. On küllalt juhuseid, kus õpilane elab koolist 6—7 kilomeetrit kaugel, kuid ometi ei kasuta internaati. Otse häda on näha, kuidas õpi-

lased, mõnikord koguni noored ja väikesed, peavad 12—14 kilomeetrit päevas ära käima. Ilusa ilmaga on see veel kuidagi jõukohane, kuid halva ilma ja teega käib see lastel lausa üle jõu. Õppimiseks jääb niisugustel lastel vähe aega üle.

Meie kooliaeg on surutud liialt kokku. 180 päevaga peab täitma suure õppekava. Siin ei oleks võimalik sugugi kulutada aega, kuid ometi ei ole meie temaga kuigi kokkuhoidlikud.

Kõik koolitööd takistavad asjaolud tulevad muuta koolitööle soodsamateks.

Kooliaega tuleb hoida kokku viimase võimaluseni. Koolid, kus vilunud õpetajad pikemat aega töötavad, saavad oma ülesannetega täiesti rahuldavalt toime. Ei paista silma suur tarvidus õppekavade muutmiseks, nagu seda üksikud koolid sooviksid. Õppekavade muutmine oleks ju kindlaks abinõuks õpilaste ja õpetajate töö kergituseks, kuid ta vähendab ühtlasi meie algkooli tähtsust. Kõigiti oleks aga soovitatav püüda muuta maksev tunnikava jõukohaseks õpilastele.

Need üksikud mõtted, mis on esitatud siin, ei valgusta seda küsimust terves ulatuses, kuid nad peaksid olema kasulikud neile, kes nagu loomusunnil püüavad vabaneda jõupingutustest ja raskustest. Terve meie tegevus ja töö on sihitud sellele, et viia meie algkooli, mida oleme ehitanud suure visadusega, võimalikult kõrgele tasemele. Sellest mõttest loobumine ei ole armas. Kooli alamale tasemele viimine alandab rahva kultuurilist tasapinda ja ei ole seepärast meile vastuvõetav.

Kui õpilased ei ole liig noored, käivad korralikult koolis ja ei raiska palju aega kõrvaliste ülesannete täitmiseks, siis annab ka praeguse õppekava järele töötamine vilunud ja vastava ettevalmistusega õpetaja käes häid või vähemalt rahuldavaid tagajärgi.

Küll aga oleks soovitatav koolipäevade arvu ühtlustada maal ja linnas. See ei peaks olema võimata. Suurel tööpuuduse ajal ei oleks tarvis kasutada laste kallist tööaega mõneks muuks otstarbeks.

Meie statistika näitab, et 33% talunditest peab karjaseid. Teised talundid saavad juba ilma karjasteta läbi. Miks peaks meie kool nõnda palju kannatama 33% talundite pärast? Kasvatust ja koo-
(Järg vt. lhk. 90.)

Vallaomavalitsuste tulud 1931/32. a. a

Tulude nimetus	Harju		Järva		Lääne		Petseri		Pärnu	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
1. Maksud:										
1. Kinnisvaramaksu osad . . .	65.374.—	8,99	41.385.—	9,85	42.002.—	9,37	35.061.—	9,10	39.711.—	6,40
2. Tulumaksu osad	32.731.—	4,50	17.759.—	4,22	24.211.—	5,40	22.042.—	5,72	25.607.—	4,13
3. Vallaomaval. maksud	428.834.—	58,98	253.702.—	60,36	268.791.—	59,95	253.935.—	65,92	317.252.—	51,16
4. Erimaksud dokum.	926.—	0,13	570.—	0,14	406.—	0,09	1.660.—	0,43	1.520.—	0,25
5. Muud maksud	33.235.—	4,57	28.176.—	6,70	21.895.—	4,88	24.852.—	6,45	34.990.—	5,64
Kokku ptk. I.	561.100.—	77,17	341.592.—	81,27	357.305.—	79,69	337.550.—	87,62	419.080.—	67,58
2. Vallakapitalid										
2. Vallakapitalid	9.130.—	1,26	3.117.—	0,74	4.991.—	1,11	660.—	0,17	27.575.—	4,44
3. Valla varandused	16.174.—	2,22	22.307.—	5,31	13.263.—	2,96	1.258.—	0,32	18.098.—	2,92
4. Valla ettevõtted	3.308.—	0,46	1.466.—	0,35	5.335.—	1,19	2.000.—	0,52	185.—	0,03
5. Toetused	4.614.—	0,63	600.—	0,14	9.445.—	2,11	170.—	0,04	18.282.—	2,95
6. Kulude tasu	19.691.—	2,71	25.639.—	6,10	4.790.—	1,07	3.453.—	0,90	14.588.—	2,35
7. Kavatsatud laenud	78.875.—	10,85	19.020.—	4,52	22.000.—	4,90	22.456.—	5,82	78.928.—	12,73
8. Mitmesugused tulud	34.135.—	4,70	6.592.—	1,57	31.257.—	6,97	17.662.—	4,61	43.385.—	7,00
Tulude kogusumma	727.027.—	100%	420.333.—	100%	448.386.—	100%	385.209.—	100%	620.121.—	100%
Kulude nimetus.										
1. Vallavalitsus	182.218.—	28,61	112.482.—	30,06	120.348.—	27,80	103.894.—	29,18	146.902.—	25,78
2. Vallakohus	5.643.—	0,89	3.468.—	0,93	4.940.—	1,14	4.571.—	1,28	5.729.—	1,01
3. Rahvaharidus	249.157.—	39,12	139.582.—	37,30	172.308.—	39,81	119.638.—	33,61	254.752.—	44,70
4. Hoolekanne	95.936.—	15,06	68.693.—	18,36	72.258.—	16,69	23.012.—	6,46	109.918.—	19,29
5. Heaolu	8.963.—	1,41	5.405.—	1,45	6.155.—	1,42	26.578.—	7,47	10.179.—	1,79
6. Vallakapitalid	5.240.—	0,82	1.850.—	0,49	20.792.—	4,80	10.946.—	3,07	8.097.—	1,42
7. Valla üldvarandused	3.318.—	0,52	1.043.—	0,28	1.301.—	0,30	35.523.—	9,98	3.712.—	0,65
8. Valla ettevõtted	2.407.—	0,38	3.234.—	0,86	3.552.—	0,82	—	—	16.—	0,00
9. Valla võlad	77.317.—	12,14	29.607.—	7,92	23.440.—	5,42	17.884.—	5,03	22.026.—	3,86
10. Mitmesugused kulud	5.413.—	0,85	8.189.—	2,19	4.636.—	1,07	12.423.—	3,49	8.563.—	1,50
11. Tagavarasummad	1.273.—	0,20	613.—	0,16	3.138.—	0,73	1.531.—	0,43	—	—
Kogusumma	636.885.—	100%	374.166.—	100%	432.868.—	100%	356.000.—	100%	569.894.—	100%

ja kulude kokkuvõtted

annete järele.

Saare		Tartu		Valga		Viljandi		Viru		Võru		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
18.844.—	8,64	79.221.—	7,52	17.963.—	7,51	45.029.—	7,41	63.151.—	9,15	40.096.—	6,60	487.837.—	8,11
15.491.—	7,10	43.745.—	4,15	9.814.—	4,10	20.735.—	3,41	46.074.—	6,68	27.047.—	4,45	285.256.—	4,74
148.101.—	67,92	658.693.—	62,52	140.095.—	58,60	369.953.—	60,86	398.247.—	57,72	387.064.—	63,71	3.624.667.—	60,24
221.—	0,10	1.424.—	0,13	646.—	0,27	765.—	0,13	2.319.—	0,33	1.300.—	0,21	11.757.—	0,20
5.728.—	2,63	45.611.—	4,33	9.911.—	4,15	30.242.—	4,97	48.155.—	6,98	32.169.—	5,29	314.964.—	5,23
188.385.—	86,39	828.694.—	78,65	178.429.—	74,63	466.724.—	76,78	557.946.—	80,86	487.676.—	80,26	4.724.481.—	78,52
1.860.—	0,85	17.969.—	1,71	4.164.—	1,74	12.295.—	2,02	30.386.—	4,40	21.084.—	3,47	133.231.—	2,21
1.933.—	0,89	54.554.—	5,18	17.635.—	7,38	30.659.—	5,04	13.971.—	2,03	27.833.—	4,58	217.685.—	3,62
80.—	0,04	11.781.—	1,12	—	—	1.640.—	0,27	3.729.—	0,54	830.—	0,14	30.354.—	0,50
944.—	0,43	1.602.—	0,15	8.355.—	3,49	2.135.—	0,35	3.911.—	0,57	3.040.—	0,50	53.098.—	0,88
3.067.—	1,41	23.230.—	2,20	6.411.—	2,68	18.269.—	3,01	11.180.—	1,62	10.845.—	1,79	141.163.—	2,35
13.765.—	6,31	52.493.—	4,98	7.620.—	3,19	39.120.—	6,44	25.450.—	3,69	31.976.—	5,26	391.703.—	6,51
8.031.—	3,68	63.301.—	6,01	16.470.—	6,89	36.996.—	6,09	43.407.—	6,29	24.276.—	4,00	325.512.—	5,41
218.065.—	100%	1053624.—	100%	239.084.—	100%	607.838.—	100%	689.980.—	100%	607.560.—	100%	6.017.227.—	100%
69.712.—	35,20	313.967.—	32,78	77.450.—	35,59	201.761.—	40,03	226.860.—	37,64	174.430.—	35,32	1.730.024.—	32,37
2.286.—	1,15	10.017.—	1,04	4.566.—	2,10	8.106.—	1,61	6.212.—	1,03	7.065.—	1,43	62.603.—	1,17
84.656.—	42,74	341.180.—	35,62	52.801.—	24,26	147.702.—	29,30	224.450.—	37,24	154.043.—	31,19	1.940.269.—	36,33
28.459.—	14,38	141.354.—	14,76	54.135.—	24,87	86.022.—	17,07	79.312.—	13,16	90.060.—	18,23	849.159.—	15,89
3.125.—	1,58	14.726.—	1,54	4.275.—	1,96	8.619.—	1,71	11.821.—	1,96	11.831.—	2,40	111.677.—	2,09
500.—	0,25	43.853.—	4,58	5.308.—	2,44	16.172.—	3,21	6.779.—	1,12	9.714.—	1,97	129.251.—	2,42
36.—	0,02	9.415.—	0,98	10.040.—	4,62	10.299.—	2,04	3.530.—	0,59	12.510.—	2,53	90.727.—	1,70
—	—	4.038.—	0,42	37.—	0,02	—	—	4.555.—	0,76	470.—	0,09	18.309.—	0,34
6.902.—	3,48	65.832.—	6,87	6.995.—	3,21	20.638.—	4,09	33.338.—	5,53	31.958.—	6,47	335.937.—	6,28
1.938.—	0,98	13.464.—	1,41	2.034.—	0,93	4.759.—	0,94	3.841.—	0,64	1.338.—	0,27	66.598.—	1,24
439.—	0,22	6.—	0,00	3.—	0,00	—	—	1.970.—	0,33	484.—	0,10	9.457.—	0,17
198.053.—	100%	957.852.—	100%	217.644.—	100%	504.078.—	100%	602.668.—	100%	493.903.—	100%	5.344.011.—	100%

likorraldust peaksid juhtima pedagoogilised kaaluatlused ja õiged majanduslikud põhimõtted. Lõppude-lõpuks ei ole kasulik ja majanduslike kalkulatsioonide seisukohalt küllaldaselt põhjendatud lasta minna kaotsi nõnda palju väärtuslikku kooliaega. Ometi kanname ju kaotatud kooliaja eest kõik kulud. Koolitöö liigselt kokkusurumine ulatuslikult toob enesega kaasa õpilaste ja õpetaja liigkoormamise töökuude jooksul ja töö väikse produktiivsuse. Selle all kannatab kindlasti meie kool.

Kuna aga praegu on aeg, kus koolile

paremate töövõimaluste loomine ei ole kerge, siis peame väheste kuludega kooli tasapinda kõrgel hoidma. Seda saame aga siis kätte, kui meie püüame asja senisest paremini korraldada.

Kuid kõik õilsad asjad on liikunud edasi raskustega. Nad kõik on nõudnud ohvreid — suuremaid ja vähemaid. Kuid ometi kõigi raskuste kiuste oleme jõudnud edasi mitmelgi alal märgatava eduga. Ka haridusküsimuste lahendamisel on meil tarvis loovalt tegutseda ja parandada seni tehtud vigu.

Algkooli revideerimisest maal.

Joh. Eiskop.

Praegu maksev kord algkoolide revideerimise alal maal ei ole kooliülalpidajaile — vallaomavalitsustele sugugi vastuvõetav. Avalikkude algk. sead. § 19 ja 20 järgi peavad vallaomavalitsused algkoolid asutama ja kulud kandma, kuid kasvatus-tööst algkoolides, üldse revideerimistagajärgedest ei teatata koolinõunikkude ega ka maakoolivalitsuste poolt vallaomavalitsustele sõnagi.

Avalikkude algk. sead. § 80 p. 4 annab küll ka koolihoolekogu esitajaile õiguse õpetööd pealt kuulata, kuid sellest on vähe. Sarnaseid hoolekogu esitajaid on võib olla mõned üksikud, kes suudavad arusaada kasvatus-tööst samas ulatuses kui koolinõunikud, sest harilikult tuleb juba maal sarnase kõrgema haridusega tegelasi väga harva ette, ehk kuigi mõned on, siis on nad siirdunud teisele ametialale ja viimase aja kasvatus-töoga ei ole enam kursis. Sellepärast ei ole ka allpooltähendatud Aval. algk. sead. § 80 p. 4-dal tegelikus elus peaaegu mingisugust tähtsust maaalgkoolide suhtes.

Harilikult ikka, kui mõnda asutust revideeritakse, saadetakse samale asutusele revideerimise tagajärgede üle vastav akt või ära kiri. Koolinõunikud, minul olevate andmete järgi, seda seni küll teinud ei ole, sest koolides akte ei leidu.

Senine kord tuleks kohe muuta.

Haridusministeerium peaks koolinõunikudele kohuseks tegema revideerimisaktid kokkuseada ja neist tuleks ära kirjutada saata ka vastavale vallaomavalitsusele.

Revideerimisaktides peaks olema ka andmed õpetajate kohta, mis väga tarviline juhul, kui mõni neist kas koondamise

või mõnel teisel põhjusel, kuulub lahtiregistreerimisele, et vallaomavalitsus ei esita lahtiregistreerimise ettepanekut mitte mõne tüsedama õppejõu kohta, kui nemad oma ameti vanaduselt muidu on üheõiguslikud. Samuti klassikomplektide arvu suurendamise või muul juhul, kui tuleb valida uusi õppejõude, peaks ka vallaomavalitsusel teada olema, missuguste õppeainete õpetamine on sunduslik, et valimisel oleks võimalik valida sarnast õpetajat, kes senini puudulikult käsitatud õppeainet paremini suudab õpetada, sest on juba teada, et iga õppeaine peale kõigil õpetajameti kandidaatidel ühesuguseid võimeid ei ole. Kui koolide revideerimise ajal õpetajate arvu muudatustest koolinõunikul veel teateid ei ole, tuleks õpetajate kohta andmed saata revideerimisaktile täiendavalt.

Revideerimisaktis peaks leiduma ka andmeid kooli varanduse kohta. Kas raamatukogud, kooli mööbel ja õppeabinõud on korras ja kas neid kasutatakse otstarbekohaselt. Varandusi on küll õigus revideerida ka valla revisjonikomisjonil, kuid ei ole sugugi üleliigne, et ka koolinõunik seda teeks ja oma arvamise protokolleriiks.

Vallavolikogu koosolekul, kui loetakse ette vallavalitsuse revideerimisakte, siis nurisevad volinikud sagedasti, et vallavalitsuse tööd ikka antakse meile teada, kuid koolidest ei tea meie, volinikud, midagi muud, kui „vali õpetajaid ja anna raha“. Mis aga koolides tehtakse eriti kasvatusalal, seda ei tea keegi peale koolinõuniku, kes aga revideerimisel saadud andmeid kui sõjasaladusi hoiab ainult oma teada.

Vallasekretäride palgad ühtlustatagu.

On antud terve lasu seadusi, määrusi ja juhtnööre, millised määravad kindlaks vallasekretäride ülesanded, kohustused ja vastutused. Selle tagajärjel on need kohustused üle riigi enam-vähem ühtlased, olenemata teenistuskoha kuuluvusest maakonna järgi.

Kaugeltki nii pole asi sekretäride palgaga. Otse võõristav on mõelda, kui hoolimatult seadusandlus sellest küsimusest igakord üle on rutanud. Töökoorem surutakse keskasutustest kõigile ühtlaselt peale, palkadeks antakse aga mingisugused kauplemisi võimaldavad alammäärad — needki igas maakonnas isesugused, olenevalt maavolikogude poliitilisest meelsusest ja suhtumisest vallasekretäridesse. Kui iseseisvuse algupäevil tuli rutuga anda seadusi ja määrusi, millistest mõnigi tegelikus elus raskesti rakendatav, siis oli see arusaadav. Kuidagi pole mõistetav aga see, miks ei saa seda viiga praegu parandada. Kes on siis need, kes pooldavad ebaõigeid maavolikogude määratud palkade alammääre? Vallasekretärid ise igatahes mitte! Ka vallavolikogud arvatavasti mitte, ka nemadki ei soovi mingisugusi alammääre. Vallad ise ei pea õigeks vallasekretäridele palga määramist vallakassast, kuna suur osa vallasekretäri töid on ettekirjutatud riigi asutiste poolt ja seega riiklikud tööd, pealegi, kui samal ajal valla kooliõpetajad saavad palga riigilt.

Et maavolikogusid sekretäride palkade normeerimine ei huvita selgub sellest, et mitmed maavolikogud viimasel ajal normeerimise ette võtsid alles keskvalitsuse nõudmisel.

Aga ka otstarbekohasuse ja õigluse seisukohalt vaadatuna ei võiks lubada säära territoriaalset palkade klassitamist: Võrumaal nii, Virumaal nii jne. Ühes maakonnas viimasel maavolikogu koosolekul löödi palgad alla 20%, vaatamata, et need ennemgi olid 20% madalamad maa algkooli õpetaja palgast. Lisaks eelmisele vähendati ka kantselei töötajate arvu vallakantseleis. Ei ole õige suhteliselt madalate palgamäärade alandamine tervelt $\frac{1}{5}$ võrra, hoopis lubamata aga on töötajate vähendamise ajal, mil töö hulk mitu korda suuremaks on läinud. Ei suuda ometi sekretär omal kulul kantselei ametnikku pidada! Vallalt aga võeti see kohustus ära. Siit näeme kuhu jõuame kui asja otsustamine kuulub vähikute võimkonda.

Ka valla elanike arvu järgi palga normeerimine ei ole õiglane. Kui analoogiat tarvitada õpetajate juures, kus see vast veel kuidagi põhjendatud oleks, siis näeme kui ebasobiv see on, kui ühesuguste teadmistega ja võimistega õpetajatest üks saab vähem palka kui teine sellepärast, et tema klassis on vähem õpilasi. Ma ütlesin, et õpetajate juures see kuidagi veel võiks põhjendatud olla, sellepärast, et 15 õpilasega klassis on kindlasti kergem, kui 30—40 õpilase juures. Vallasekretäridele aga määratakse elanike arvule vastavalt juure abisid ja kantseleiametnikke, kes ära teevad suuremas vallas rohkem oleva jooksva töö, kuna üldine asjaaajamise juhtimine ja vastutus on enam-vähem ühesugune, valla suurusele vaatamata.

Palju õiglasem on palga tõus astmetes — teenistusvanuse järgi. Töö õpetab ja kindlasti inimene, kes töötanud kümneid aastaid, on ära teeninud suurema palga kui algaja samas ametis.

Praegune olukord, kus 30 a. ametis olnud vallasekretär saab 20 kr. palka kuus vähem naabrivala 3 a. ametis olnud sekretärist ainult selle tõttu, et nooremal kolleegil vallas on 1 elanik rohkem (vt. maavolikogude alammäärad) on täiesti iganevud ja tuleb kaotada.

Vallaomavalitsuste seadus olla valmis. Muidugi puudub seal vallasekretäride palkade küsimus. Kuid ei tohi see veel põhjustada küsimusele käega löömist. Vallasekretäride tööpöld on riiklikust seisukohast küllaltki nii tähtis, et nende palgad ühtlustatakse üle riigi seaduseandlikul teel. Välja tulevad tuua vallasekretärid kauplemiste ja poliitiliste mõjutuste võimkonnast erapoole, eduka tööd tagavale pinnale. Seda kindlustab aga ainult majanduslik rippumatus kohalikust volikogust.

Lõpptulemusena peab tähendama, et vallasekretäri palgad seatagu riigiteenijate palkadega ühisele tasemele ja pandagu maksma ühtlaselt üle riigi. Palgasumma peaks tõusma vallasekretäri teenistuse vanaduse järgi, mitte valla elanikkude arvu järgi. Elanikkude arvu järgi tõuseks ainult kantselei töötajate arv. Vallasekretäri rahaline palk, kas kõik, või 50% tasuta riigi poolt, mis põhjendatav sellega, et suur osa vallasekretäri töödest on ettekirjutatud riigiasutuste poolt, riigi huvides.

Eelolevad read ainult suunavad sihi, mille raamistikus tuleks ümberkorraldada vallasekretäride palgaolusi.

Vallasekretärid ise aga peaksid küsimuse üle elavamalt sõna võtma, oma kutseindustri kaudu esinema palkade ühtlustamise kavade ja ettepanekutega ning üldse kõik tegema üheõiguslikkuse võidule pääsuks. Kui vaatame riigiteenijaid, siis näeme, et kõik on koondunud ja organiseer-

runud võitluseks lihasse ja luusse lõikavate kärpimiste vastu. Peetakse kongresse, läkitatakse valitsuse liikmete juure saatkonde jne. Samal ajal vallasekretärid töösse uppunult pole enese kaitseks pea midagi teinud.

Vallasekretäride selts peaks palkade ühtlustamise algatamise oma peale võtma ning sellele peavad kaasaaitama kõik asjast huvitatud.

J. H.

Kas suur või väike vald?

H. Melesk.

Viimasel ajal on ajakirjanduses ilmunud terve rida kirjutusi valla suuruse küsimuse kohta, kusjuures enamik kirjutusi viitab suure valla poole, kuid ei puudu ka neid, kes väidavad, et valdade suurus võiks jääda endiseks kuna ka väiksed vallad teatud tingimuste juures suutvat rahuloldavalt täita nendel lasuvaid ülesandeid. Viimast seisukohta pooldab ka J. Jans XI. õigusteadlaste päeval peetud referaadis „Vallaomavalitsuse korraldus“. Vallaomavalitsuse reformi teostamisel tuleb loomulikult ka valla suuruse küsimuse päevakorrale, seda enam, et vallaomavalitsuse seaduse eelnõus on juba võetudki kindel seisukoht valla suuruse kohta ja sama on teinud ka Eesti Maaomavalitsuste Liidu nõukogu.

Statistiliste andmete järgi on Eestis valdu alla 1000 elaniku 49, 1001—1500 — 76 valda, 1501—2000 elanikuga — 65 valda ja üle 2000 elanikuga — 184 valda. Seega on rõhuv enamuse valdadest suurja keskmised vallad, kuna väikseid valdu on 13 protsenti valdade üldarvust. Vallaomavalitsuse seaduse eelnõus on asutud seisukohale, et keskmiseks vallaks tuleb pidada valdu, kus on 2000 elanikku; E. Maaomavalitsuste Liidu nõukogu poolt 5. oktoobril 1929. a. moodustatud komisjon, maaomavalitsuste seaduste põhilause te väljatöötamiseks, on keskmise suurusega vallaks lugenud valda 1500—3000 elanikuga, tunnustades võimalikuks liita ka valdu 1000—2000 elanikuga — tingimusel, kui nende valdade esituskogud seda pooldavad.

Meie vallad on vastavate mõisate järgi kujundatud, kusjuures juba Vene ajal terve rida väikseid valdu liideti ja seda on tehtud ka iseseisvuse ajal nii, et on järele jäänud ainult üksikuid valdu, kus alla 500

elaniku. Paljud praegu tegutsevad vallad on liitumiste sünnitus. Elanikkonna arvu poolest on Lääne-Euroopa kogukonnad meie valdast hoopis väiksemad ja nii suure elanikkude arvuga kogukondi, kui meil on mõned Petserimaa vallad, kus üle 9000 elaniku, seal ei leidu. Valla suuruse määramisel tuleb arvesse võtta ka valla territoriaalset ulatust, sest territoriaalselt suure vallas on rahval raskendatud läbikäimine vallavalitsusega. Kuna rahvatiheusus meil maal on võrdlemisi väike, siis see sunnib suuremat territooriumi ühe valla alla viima, mille tagajärjel meie valdade keskmine territoorium on 115 ruut-kilomeetrit.

Valla suuruse määramisel tuleb arvesse võtta terve rida asiolusid ja nimelt: vallaomavalitsuse peal lasuvate ülesannete hulka, vallaomavalitsuse kandejõudu, vallavalitsuse kättesaadavust, looduslikke ja geograafilisi tingimusi jne.

Valla suuruse määramisel tuleb esijoones arvesse võtta just neid ülesandeid, mis lasuvad ja saavad tulevikus lasuma vallaomavalitsuste peal. Aasta-aastalt on vallaomavalitsuste tegevus suurenenud, iga uus aasta veeretab uusi ülesandeid nende õlgadele ja see saab ka tulevikus kestma. Mida rohkem leiab teostamist detsentralisatsiooni põhimõtte, seda tähtsamaks teguriks muutub vallaomavalitsus, kes ei teosta mitte ainult kohalikkude kommunaalülesannete täitmist, vaid kelle kaudu ka riigivõim teostab kohapeal valitsemist (Põhiseaduse § 75). Mida rohkem riigivõimu teostamine koha peal sünnib omavalitsuste kaudu, seda kasulikum ja parem on see riigile. Omavalitsuste ülesannete suurenemine on senini sündinud just riiklike eriasutiste arvel. Mida suuremaks kasvab vallaomavalitsuste tegevus,

seada tugevam ja elujõulisem peab vald olema. Vald on elujõuline siis, kui ta suudab temale kindlustatud majanduslike ressursidega täita temal lasuvaid ülesandeid ja on tugev — kui ta on hästi konstrueeritud.

Riiklik võim, veeretades järjest uusi ülesandeid vallaomavalitsustele, ei arvesta aga sugugi omavalitsuste kandevõimega, sest majanduslike võimaluste piiratusena ei suuda vallaomavalitsused kõiki neid ülesandeid täita, mida neilt riik nõuab. Nii on Hoolekande seadus viinud paljud vallad majanduslikesse raskustesse, kust ei ole pääsu enam, kui riik kergendab omavalitsustel lasuvaid ülesandeid, sest kui vallas on palju vaeseid, siis olgu vald kuitahes suur, ei suuda ta ikkagi täita ülejõukäivaid ülesandeid. Valla suuruse kujundamisel tuleb just seda arvesse võtta, et tema kandevõime vastaks nende ülesannete kompleksi teostamiseks, mida vallaomavalitsuselt nõutakse ja vallaomavalitsusele tuleb panna ülesandeid sel määral, kuivõrd nad suudavad neid kanda.

Suurema valla kasuks räägib terve rida asiolusi: väiksemad administratsiooni kulud, väiksem maksukoormatus jne. Väikese valla juures vallakantselei, ametnikkude palgad, küte, valgustus jne. neelavad suurema protsendi vallaelarvest ning muude funktsioonide täitmiseks ei jäägi vallal rahalisi ressursse tarvilisel määral järgi. Administratsiooniks minevad summad ei tohi kunagi suured olla, sest need kulud, mis iseenesest on möödapääsmatud — paratamatud, tulevad teatud määral lugeda ebaproduktiivseteks. Mida suurem on vald, seda väiksema protsendi moodustavad administratsiooni ülalpidamise kulud. Väiksel vallal käib teinekord ülejõu mõne suurema ülesande teostamine — koolimajade ehitamine jne. Mida väiksem on vald, seda rohkem kulutusi tuleb ühe elaniku kohta ja ümberpöörduvalt.

Ehk küll väiksel vallal on terve rida puudusi, siis teiselt poolt ei saa pooldada ka liiga suure valla loomist, sest siis katkeks side vallavalitsuse ja elanikkude vahel ning vallavalitsuse ja elanikkonna vahel peab loodama mingi vahepealne sidetpidav lüli. Seega jõuaksime aga välja

omapärase kaheastmelise vallaomavalitsuse süsteemi juurde, kus elanikkonna ja vallavalitsuse vahel puudub otsene side, mis on aga paratamatult tarviline vallaomavalitsuse edukaks tegevuseks. Suure valla olemasolul, lõdveneb side elanikkude ja vallavalitsuse vahel ja viimane oleks esimestele raskesti kättesaadav.

Nii leiame terve rea neid tingimusi, mida tuleb arvesse võtta valla suuruse kujundamisel. Nii suure kui ka väikse valla kasuks räägib terve rida asiolusi. Kuna vallaomavalitsuste tegevus on muutunud palju suuremaks ja intensiivsemaks kui oli see varemalt ja et ülesannete hulk ka tulevikus suureneb, siis on väikeste valdade liitumine vist küll paratatu, et muuta valdu elujõulistemaks ja nii sisetult kui ka väliselt tugevamateks. Mida tugevam ja elujõulisem on maaomavalitsuse algrakk — vald, seda tugevam on selle pealeehitis.

Kõiki neid tingimusi ja asiolusi arvesse võttes, tuleb keskmise valla suuruseks arvata valda 1500—3000 elanikuga, kusjuures valdade liitumisel peaks arvestatama iga valla olukorraga eraldi, et sel teel võimalust anda ka väiksematel valdadel, kes aga täiesti elujõulised, jätkata oma iseseisvat tegutsemist. Vallaomavalitsuse reformi teostamisel tuleks ühtlasi ka valdade piirid revideerimisele võtta, et muuta valdu rohkem ühtlasemaks, sest on ju palju valdu väga sopiliste piiridega, pikaks venitatud, lahutatud osadega jne., mis raskendab elanikkude läbikäimist vallavalitsusega. Piiride muutmise tagajärjel nii mõnigi väike vald saaks „juurelöike“ ja pääseks seega likvideerimise hädahust. Valdade liitumisel tuleb arvesse võtta ka psühholoogilist momenti, kus ühe valla elanikkond moodustab kindla, kokkukasvanud massi, kel ühised mured ja rõõmud. Raske saab olema valdade liitumise teostamine, sest iga vald on iseseisvuse eest väljas, kuid siin tuleb küsimuse lahendamisel välja minna otstarbekohasuse põhimõttest.

Ühelt poolt — ei saa pooldada suurte valdade loomist, teiselt poolt — ei saa ka kaitsta väikeste valdade olemasolu, mis pärast tulebki valida kuldne kesktee.

Kas jalgrataste varustamine passidega on otstarbekohane?

Ajalehtede teatel on paljude vallavalitsuste poolt pööratud Maaomavalitsuste Liidu poole palvega astuda samme selleks, et pandaks maksma riiklikult sunduslik jalgrataste registreerimise kord, et sisse seataks jalgratta sõiduload või passid, nagu see on korraldatud hobustele. Passidel oleks märgitud täpne jalgratta kirjeldus ning jalgratta pidamine ja edasiandmine ilma loata — passita oleks karistatav.

Nagu sellest näha on vallavalitsusi selisele ettepanekule avatlenud hobuste passid, millede sisseseadmine on annud häid tulemusi — hobusevargused on meil pea täiesti kadunud.

Kui jalgrataste varustamine passidega annaks samu tulemusi, siis ei oleks kahtlust, et jalgrataste passide sisseseadmine on vajaline. Kuid see on küsitav.

Esiteks pole jalgratas mitte elus loom, mitte hobune, kes juba väliselt kujult jääb muutmatuks kuni oma surmatunnini.

Jalgrattal on iga osa kergesti vahetatav. Läheb rattal kett, käsipuu, ratas, raam ehk midagi muud katki, siis asetakse nad kohe uutega ja mõne aasta pärast on jalgrattal juba suurem hulk osasid vahetatud uutega, mis omakord veel uuesti üle värvitud.

Raske on siis öelda, kas see on sama jalgratas, millele anti pass või on see uus, varustatud ehk muul teel omandatud.

Raske on ka öelda, millal peaks omanik minema vallamajja oma jalgratta koosseisu muudatusi registreerima, kas siis kui tal murdus raam, läks kaheksaks ratas, ostis uue vända, helistamiskella, kummid või midagi muud. Kui silmas pidada seda ettepaneku tegijate valdade nõuet, et passil olgu märgitud täpne jalgratta kirjeldus, siis peab arvama, et iga uue tüki jalgratta külge panemise järele peaks minema vallamajja seda uuesti registreerima.

Nii muutuks passiga varustatud jalgratta pidamine väga keeruliseks ja tülikaks. Peale selle oleks see seotud muidugi ka kuludega. Ütleme et väikes vallas, kus on 40—50 jalgratast, ei ole nende passide väljaandmine, nende järelvalve teostamine, järelpärimistile vastamine jne. mitte nii väga suur töö. Kui võtame aga näiteks suured vallad ja linnad, seal nõuab

see juba mitme inimese töö. Tallinnas üksi on 8000 jalgratast. Neile kõigile passid välja anda — täpse ratta kirjeldusega — see ei ole enam mitte nalja asi. Pealegi pole jalgratta iga mitte hobuse iga. Jalgrattad on viimasel ajal saanud rohkem noorte ja laste sõiduriistadeks, kes nendega hooletult ümber käivad, sellepärast on raske ette öelda, kui sagedasti nad vajavad uute passide väljaandmist ja selle täiendamist. Igatahes ei oleks see aga mitte väike töö, vaid mitu korda keerulisem ja suurem kui, hobusepasside väljaandmine.

Kuid kasu ei tooks ta siiski sedavõrd kui hobusepass. Võib olla takistaks kergel käel varustatud jalgrataste edasimüümist väiksel määral. Kuid see kulu, mis selleks kantakse, kaalub mitmekordselt üles need kahjud mis jalgrataste varguste läbi saadakse. Nii ei ole jalgratatele passide sisseseadmine majanduslikult mitte ratsionaalne. Seda viimast tahetigi temaga aga saada kätte.

Võidakse ju öelda, et praegune kord, kus jalgratastel on numbrid ja iga aasta antakse välja sõiduload, ei tekita ju vähem tööd ja sellega saadakse hakkama ilma nurinata. Nii ei peaks ka passide väljaandmine tekitama erilisi raskusi. Sama sõiduluba võiks ollagi jalgratta passiks.

Kuid sellele peab vastu vaidlema. Passiga ei saa veel reguleerida jalgrattalt võetavat maksu. Tahavad omavalitsused seda maksu ka edaspidi võtta, siis peavad nad kinni pidama praegusest korrast, välja andma jalgratta sõiduloa ühes numbriga ja lisaks sellele veel passi. Ehk vähemalt igal aastal passile märkima, et maks on tasutud. Kontrolliks on seda aga üksi vähe, number peab samuti jääma.

Tegelikult ongi ju praegused jalgratta numbrid ja sõiduload teatud määral jalgratta passid. Kui nad siiski ei suuda takistada jalgratta vargusi, siis uuesti keerulisemast passist seda ka vaevalt võib loota.

Jääb järele ikka ainuke abinõu — varguste pärast rohkem rõhku panna järelvalvele ja ei muud midagi. Muidu peame minema kuni rahakottide passide sisseseadmiseni.

Valdade volinikkude valimisest.

Vallavalitsustel tuleb tihti kohtutes esineda, peamiselt just administratiiv asjades ning eriti praegumakev Hoolekande seadus on tunduvalt suurendanud kohtuasjade arvu. Tsiv. kohtup. sead. § 1285 järgi peavad omavalitsused ühistel alustel riiklike asutistega kohtutes esinema iseäraliste volinikkude kaudu, kuid viimaste valimine ja volituste ulatus on palju lahkarvamisi esile kutsunud ja nii mõnigi täiesti võidetav protsess on kaotatud just seetõttu, et ei ole silmaspeetud neid vorme, mis määravad ära volinikkude valimise.

Kuni 1925. aastani valitses meie vallaomavalitsustes sarnane praktika volinikkude valimisel, et vallavolikogu oma volituste aja alul valis kohe järgneva 3. aasta peale (volituste aja kestvuseks) vallavolinikkude hulgast kohtuasjade ajamiseks voliniku, kellele anti siis välja üldvolikirj. Sarnase praksise alusena toodi ette 1866. a. Kogukonna Valitsemise seaduse § 10 p. 9, milles räägitakse volikogu õigusest valida volinikke kogukonna kohtuasjade ajamiseks. Sellise mooduse kaitsjana astub välja vallasekretär ka Maaomavalitsuses 1928. a. nr. 1. avaldatud kirjutises „Valdade volinikkude valimine“ ja vastasena adv. A. Käärik (Maaomavalitsus 1928. a. nr. 5). Selle paremusena tuuakse ette praktilist külge ja kulude kokkuhoiu võimalust. Need väited võivad küll õiged olla, kuid ei ole kooskõlas maksvate seadustega. Meie kohtud hulgal ajal tunnis-tasid õigeks sarnase üldvolituste andmise võimaluse vallaomavalitsuste poolt.

Riigikohtu üldkogu oma otsuses 16. novembrist 1925. a. leidis aga, et ametiasutus ei või anda oma ametnikule üldvolitust kõikide kohtuasjade ajamiseks, mil-line seletus laiendati ka Riigikohtu adm.

os. otsusega (toim. nr. 741/26) omavalitsuste peale. Samuti on leidnud Riigiko-hus (adm. s. 673 — I. 28), et omavalitsus ei või anda vann. advokaadile üldvolikirja kõikide kohtuasjade ajamiseks, vaid peab advokaadile andma iga üksiku asja ajamiseks erilise käsu või ettekirjutise. Seega sai kindlaks määratud omavalitsuste volinikkude volituste ulatus, kuid jäi lahtiseks veel küsimus, keda võib vallaomavalitsus volinikuks valida. Ka selle küsi-muse kohta on Riigikohus oma autoriteet-se vastuse annud.

Tsiv. kohtup. s. § 1285 järgi võivad nõuda ja kosta nii riiklikud asutused kui ka omavalitsused kohtus iseäraliste volinikkude kaudu, keda määratakse kas ametiasutuse ametnikkude hulgast või valitakse isikute hulgast, kes seaduse järgi õigustatud on volinikuna esinema vabal kokkuleppel, s. o. vannutatud advokaadid ja nende abid (Riigikohtu adm. os. t. 395 — I. 33). Nii ametnikkude kui advokaatidele peab omavalitsus välja andma ettekirjutise, volikirja või käsu. Seega on vallaomavalitsus volinikkude valimisel piiriteldud seisukorda pandud, sest ta võib kohtus esinemiseks anda käsu oma ametnikule, või volitada selleks mõnda advokaati, kuid kõrvalistest isikutest ta voliniku valida ei tohi, sest sarnasel juhul puuduks volinikul seaduslik volitus.

Erijuhus on ette nähtud Hoolekande seaduse § 203, mis õigustab kohtus hoolekande asjades esinema vallavanemat, ilma erilise volitusega, kui samas asjas valla-volikogu pole valinud kedagi teist isikut.

Nii tuleb vallaomavalitsustel, volinikkude valimisel eeltoodud asjaolusi silmaspidada, sest voliniku puuduliku volituse tagajärjel kõrvaldab kohus nõude või kaebuse läbivaatamiselt. H. M.

Omavalitsuste päevauudiseid.

Vallasekretäride eksamid.

Harju maavalitsuses 29. V. — 2. VI. s. a.

Vallasekretäride kutse omandamiseks näib olevat suur tung, mida tõendavad Harju maavalitsuse poolt korraldatud eksamid. Eksamile soovijaid oli üles annud 80 isikut. Eksamile ilmunuist, 76-st oma-sid: ülikooli hariduse — 2, ülikoolis õppi-nud või õpivad praegu — 7, keskkooliha-

riduse — 14, kuna ülejäänud algkooli ja osalt keskkooli alamate klasside hariduse.

Vaatamata paljude haridusele ja teiste pikale praktikaajale suurema osa teadmised osutusid nõrkadeks. Eksamikomisjon lõpetanud viis päeva kestnud töö võis konstateerida, et kutse sooritasid ainult 18 isikut, ja nimelt: Gustav Glaser, Aleksander Haabel, Priidik Hänni, Robert Jungmann, Laine Kaupmees, Hilda Kella-

mov, Jakob Kurg, Georg Laur, Peeter Liiv, Karl Parson, Martin Reite, Anna Rennit, Adolf Rull, Leopold Samel, Heinrich Soodla, August Tammar, Hans Toom ja August Vene.

Lõpetanuist omavad keskkooli hariduse — 7, ülikooli lõpetanud 1, ülikoolis õppinud 2, kuna ülejäänud algkooli või mõne muu algkoolist kõrgemal seisnud veneaegse õppeasutise hariduse. Seega kutse omandasid 23,7% osavõtnuist. Hariduse järgi kutseomandanute protsendiline va-

hekord räägib suurema haridusega isikute kasuks. Võib konstateerida, et ülikooli haridusega ja ülikoolis õppinutest ning keskkooli haridusega isikuist sooritasid eksami igast liigist 50%, kuna teistel see on 14,5%.

Üldiselt aga peab tähendama, et kõik eksaminandid olid ette valmistatud nõrgalt. Ekami sooritanute teadmisi hinnati kõigil vaid rahuldavateks, kuna täiesti häid tagajärgi eksamitel ei näidatudgi.

Kirjanduse ülevaade.

Rahvateaduslikud küsimused.

Sihtasutis Eesti Rahva Muuseumi väljaanne. Rahvateaduslikud küsimuskavad on mõeldud sihtasutis Eesti Rahva Muuseumi poolt laialisaatmiseks asjasthuvita- tuile ja sisaldavad küsimusi igalt erialalt, nagu kalandus, mesindus jne. ning on

mõeldud selleks, et leida muuseumile uusi kirjasaatjaid, mis aitaks kergendada muuseumi tööd. Küsimuskavad saadetakse kätte igäuhele, kes selleks soovi avaldavad, aadressil Sihtasutis Eesti Rahva Muuseumi Rahvateaduslik osakond, Tartu postkast 48.

Riigikohtu seletusi.

Kas maavalitsus võib igal juhul vallavalitsusele ülesandeks teha kohulikule vastutusele võtta neid II ja III klassi teede tegijaid, kes oma teosad määratud tähtajaks tegemata jätnud?

Vastus: eitav.

Maanteede seaduse (RT 48 — 1928) § 63 järgi kuulub II ja III kl. maanteede korrashoiu järelevalve maavalitsusele või selle poolt määratud revidentidele, kes ka kohustatud on revideerima nende teede seisukorda ja korraldusi tegema nende

teede korrashoiuks, seega ka vastutusele võtma neid teetegijaid, kes oma kohustisi ei täida või puudulikult täidavad. Maanteede seaduse § 63 järgi on maavalitsused õigustatud III kl. teede revideerimist ja vastuvõtmist valdade ülesandeks tegema, mis korral eeltähendatud kohustised lähivad üle vallavanematele, nende abidele või vallavalitsuse poolt määratud revidentidele, kuid seks peab vastav korraldus maavalitsuse poolt tehtama. On aga maavalitsus ise revideerimist toimetanud, siis ei või ta vallavalitsusele ülesandeks teha vastutusele võtta neid teetegijaid, kes oma kohustisi ei täida või puudulikult täitnud.

(Rkha toim. nr. 474, I — 1932.)

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus Nr. 23. Maksude tagantjärele nõudmise õigusest.

„RT“ nr. 18/19 — 1920. a. avaldatud „Ajutine seadus valla- ja maakonna omavalitsuste sisetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete kohta“ § 62 alusel on omavalitsustel maksude järelemaksmise nõudmise õigus tagant järele. Nii- suguse järelemaksmise nõudmise õigus on 3 aasta jooksul, selle aasta algusest arvatud, mille jooksul maksu puudujääk avalikuks tuli. Kuidas sellest tähtajast peab arusaama: kas nii, et kui 1933. a. mais tuli ilmsiks maksu puudujääk, siis tagant järele maksu nõudmise õigus kustub (ar-

vates 1933. a. 1. jaan.) 3 aasta jooksul, s. o. 2. jaan. 1936. a. või tuleb sellest nii arusaada, et saab tagant järele maksu nõuda arvates 3. a. tagasi, s. o. 1932. a., 1931. a. ja 1930. a. eest? (kuna 1929. ja eelmiste aastate eest enam nõuda ei saa).

U. vallavalitsus.

Vastus: Käesoleva §-i sisu tuleb mõista ikka nii, nagu on märgitud küsimuse esimeses osas see on, et omavalitsustel on õigus tagant järele maksu määrata 3. aasta jooksul arvates maksu puudujäägi ilmsikstuleku ajast. Riigi ja omavalitsuste maksu-võlad aga ei aegu üldse ja neid võib tagantjärele nõuda kõikide aastate eest.

Vastutav toimetaja: F. Wellner. Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

J. Zimmermann'i trüükoda Tallinnas, Lühike iala 4.